Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

15. november 2018*

Eelotsusetaotlus – Isikute võrdne kohtlemine sõltumata nende rassilisest või etnilisest päritolust – Direktiiv 2000/43/EÜ – Artikli 3 lõike 1 punkt g – Kohaldamisala – Mõiste „haridus“ – Eraõigusliku sihtasutuse stipendiumid, millega toetatakse teadusuuringuid või ülikooliõpinguid välismaal – Artikli 2 lõike 2 punkt b – Kaudne diskrimineerimine – Saksamaal õigusteaduse esimese riigieksami (*Erste Juristische Staatsprüfung*) sooritamine kui stipendiumi saamise eeltingimus

Kohtuasjas C-457/17,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Bundesgerichtshofi (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) 1. juuni 2017. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 31. juulil 2017, menetluses

**Heiko Jonny Maniero**

*versus*

**Studienstiftung des deutschen Volkes eV,**

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: asepresident R. Silva de Lapuerta esimese koja presidendi ülesannetes, kohtunikud A. Arabadjiev (ettekandja), E. Regan, C. G. Fernlund ja S. Rodin,

kohtujurist: E. Sharpston,

kohtusekretär: ametnik R. Șereș,

arvestades kirjalikus menetluses ja 30. mai 2018. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– H. J. Maniero, esindajad: *Rechtsanwalt* S. Mennemeyer, *Rechtsanwalt* P. Rädler ja *Rechtsanwalt* U. Baumann,

– Studienstiftung des deutschen Volkes eV, esindajad: *Rechtsanwalt* E. Waclawik ja õigusteaduste professor G. Thüsing,

– Saksamaa valitsus, esindajad: T. Henze, M. Hellmann ja E. Lankenau,

– Euroopa Komisjon, esindajad: D. Martin ja B.-R. Killmann,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

olles 11. septembri 2018. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

**otsuse**

1 Eelotsusetaotlus käsitleb nõukogu 29. juuni 2000. aasta direktiivi 2000/43/EÜ, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõte sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust (EÜT 2000, L 180, lk 22; ELT eriväljaanne 20/01, lk 23), artikli 2 lõike 2 punkti b ja artikli 3 lõike 1 punkti g tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud Heiko Jonny Maniero ja Studienstiftung des deutschen Volkes eV (Saksamaa akadeemiliste stipendiumide sihtasutus; edaspidi „sihtasutus“) vahelises kohtuvaidluses seoses nõudega kohustada sihtasutust lõpetama H. J. Maniero väidetav diskrimineerimine tema vanuse või päritolu tõttu.

## Õiguslik raamistik

### *Liidu õigus*

3 Direktiivi 2000/43 põhjendustes 12 ja 16 on märgitud:

„(12) Demokraatliku ja tolerantse ühiskonna arengu tagamiseks, mis lubaks ühiskonnaelus osaleda kõikidel isikutel sõltumata nende rassilisest või etnilisest päritolust, peaks rassilisel ja etnilisel päritolul põhineva diskrimineerimise suhtes võetavad erimeetmed ulatuma kaugemale, kui töö saamine ja füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemine ning jõudma niisugustesse valdkondadesse nagu haridus ja sotsiaalne kaitse, sealhulgas sotsiaalkindlustus ja tervishoid, sotsiaalsed soodustused ning kaupade ja teenuste kättesaadavus.

[…]

(16) On tähtis kaitsta kõiki füüsilisi isikuid rassilisel ja etnilisel päritolul põhineva diskrimineerimise eest. […]“.

4 Direktiivi artikli 2 „Diskrimineerimise mõiste“ lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Käesoleva direktiivi kohaldamisel tähendab võrdse kohtlemise põhimõte, et ei esine otsest ega kaudset diskrimineerimist rassilise või etnilise päritolu alusel.

2. Lõike 1 kohaldamisel kasutatakse järgmisi mõisteid:

[…]

b) kaudseks diskrimineerimiseks peetakse seda, kui ilmselt neutraalne säte, kriteerium või tava seab isikud rassilise või etnilise päritolu alusel teistega võrreldes ebasoodsamasse olukorda, välja arvatud juhul, kui kõnealune säte, kriteerium või tava on objektiivselt põhjendatud seadusliku eesmärgiga ja selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud.“

5 Direktiivi artikli 3 „Reguleerimisala“ lõikes 1 on sätestatud:

„[Euroopa Liidule] antud volituste piires kohaldatakse käesolevat direktiivi kõikide isikute suhtes nii avalikus kui ka erasektoris, sealhulgas avalikõiguslike isikute suhtes, kui kõne all on:

[…]

g) haridus;

[…]“.

### *Saksa õigus*

6 Direktiiv 2000/43 võeti Saksa õiguskorda üle 14. augusti 2006. aasta üldise võrdse kohtlemise seadusega (Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz, *BGBl.* 2006 I, lk 1897, edaspidi „AGG“).

7 AGG § 1 „Seaduse eesmärk“ sätestab:

„Käesoleva seaduse eesmärk on vältida mis tahes diskrimineerimist, mis on tingitud rassilisest või etnilisest päritolust, soost, usust, veendumustest, puudest, east või soolisest identiteedist.“

8 AGG § 2 „Kohaldamisala“ lõige 1 näeb ette:

„Käesoleva seadusega on keelatud diskrimineerimine §-s 1 nimetatud põhjustel, kui kõne all on:

[…]

7) haridus“.

9 AGG § 3 „Mõisted“ lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Otseseks diskrimineerimiseks peetakse seda, kui ühte inimest koheldakse mõnel §-s 1 nimetatud põhjusel halvemini, kui on koheldud, koheldakse või võidakse kohelda teist isikut samalaadses olukorras. […]

2. Kaudseks diskrimineerimiseks peetakse seda, kui väliselt neutraalne säte, kriteerium või tava seab teatavad isikud mõnel §-s 1 nimetatud põhjusel teiste isikutega võrreldes ebasoodsamasse olukorda, välja arvatud juhul, kui kõnealusel sättel, kriteeriumil või taval on objektiivselt põhjendatav õigustatud eesmärk ja selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud.“

10 AGG § 19 „Tsiviilõiguslik diskrimineerimiskeeld“ lõikes 2 on sätestatud:

„Rassilise või etnilise päritolu tõttu ebasoodsamasse olukorda seadmine on lubamatu ka AGG § 2 lõike 1 punktides 5–8 loetletud muude tsiviilõiguslike võlasuhete loomisel, täitmisel või lõpetamisel.“

## Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

11 H. J. Maniero on Itaalia kodanik, kes on sündinud ja elab Saksamaal. Aastal 2013 omandas ta Jerevani (Armeenia) Haybusaki ülikoolis akadeemilise kraadi *Bachelor of Laws*.

12 Sihtasutus on Saksamaal registreeritud ühing, mille eesmärk on eelkõige stipendiumide andmisega toetada selliste noorte inimeste kõrgkooliõpinguid, kellelt võib teaduses või kunstis avalduva ande ning isikuomaduste tõttu oodata erilisi saavutusi üldsuse huvides.

13 H. J. Maniero küsis 11. detsembri 2013. aasta e-kirjas sihtasutuselt selgitusi tingimuste kohta, mis tuleb täita stipendiumi saamiseks sihtasutuse programmist „Bucerius Jura“ (edaspidi „Buceriuse õigusteaduse programm“), millest toetatakse õigusalaseid teadusuuringuid või õpinguid välismaal.

14 Sihtasutus teatas 17. jaanuari 2014. aasta e-kirjaga H. J. Manierole, et stipendiumi saamise eeltingimuseks on õigusteaduse esimese riigieksami (*Erste Juristische Staatsprüfung*) sooritamine.

15 Hageja vastas sama kuupäeva e-kirjaga sihtasutusele, et akadeemiline kraad, mille ta on Armeenias saanud pärast viis aastat kestnud õpinguid, on võrreldav õigusteaduse teise riigieksamiga (*Zweite Juristische Staatsprüfung*), kuna see annab õiguse töötada nimetatud kolmandas riigis kohtuniku või advokaadina. Ta lisas, et tingimus, mis tuleb täita Buceriuse õigusteaduse programmist stipendiumi saamiseks, võib olla vastuolus võrdse kohtlemise üldpõhimõttega, sest tegemist on diskrimineerimisega etnilise või sotsiaalse päritolu tõttu.

16 H. J. Maniero ei esitanud tähtajaks taotlust sellest programmist stipendiumi saamiseks. Järgnenud kirjavahetuses sihtasutusega väitis ta, et sihtasutuse negatiivne suhtumine pani ta taotluse esitamisest loobuma.

17 H. J. Maniero esitas sihtasutuse vastu hagi, milles ta palus kohustada kostjat lõpetama tema ebasoodsamasse olukorda seadmine tema vanuse või päritolu tõttu, mõista kostjalt välja 18 734,60 euro suurune summa ning tuvastada kostja kohustus hüvitada ka kahju, mis on seotud reisikuludega.

18 Saksamaa esimese astme kohus ja apellatsiooniastme kohus jätsid hagi rahuldamata ning H. J. Maniero esitas seejärel kassatsioonkaebuse Bundesgerichtshofile (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus).

19 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et kohtuvaidluse lahendamine oleneb esiteks sellest, kas olukord, kus registreeritud ühing annab stipendiume, millega toetatakse teadusuuringuid või ülikooliõpinguid välismaal, kuulub hariduse mõiste alla direktiivi 2000/43 artikli 3 lõike 1 punkti g tähenduses. Selle kohta märgib Bundesgerichtshof (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus), et direktiivi aluseks olnud Euroopa Komisjoni ettepanekus olid sõnad „haridus, sealhulgas toetused ja stipendiumid, samal ajal täiel määral respekteerides liikmesriikide vastutust õpetuse sisu ja haridussüsteemide korralduse eest ning nende kultuurilist ja keelelist mitmekesisust“. Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei ole kindel, mis põhjusel jäi lõplikku teksti vaid sõna „haridus“.

20 Teiseks, kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, sõltub selle kohtu arvates vaidluse lahendus vastusest küsimusele, kas stipendiumi saamiseks nõutav õigusteaduse esimese riigieksami sooritamise tingimus kujutab endast direktiivi 2000/43 artikli 2 lõike 2 punkti b tähenduses kaudset diskrimineerimist võrreldava kõrghariduse väljaspool liitu omandanud liidu kodaniku suhtes, kui kõrghariduse omandamise koha valik ei ole seotud isiku etnilise päritoluga ning kui isikul, kes elas Saksamaal ja valdas saksa keelt, oli võimalus omandada õigusalane kõrgharidus Saksamaal ja sooritada seal õigusteaduse esimene riigieksam.

21 On küll tõsi, nagu väidab H. J. Maniero, et selline tingimus seaks ebasoodsamasse olukorda teise riigi taustaga isikud, kes on saanud samaväärse kõrghariduse välismaal, kui neil ei olnud võimalik või ei olnud lihtne õppida Saksamaal.

22 Ent Bundesgerichtshof (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) kahtleb selles, kas H. J. Maniero kuulub sellesse ebasoodsamas olukorras olevasse rühma. Esiteks valdab ta nimetatud kohtu sõnul vabalt saksa keelt, elab Saksamaal ning saaks raskusteta selles liikmesriigis õppida. Kõrghariduse saamine Armeenias ei ole kuidagi seotud tema etnilise päritoluga.

23 Teiseks märgib nimetatud kohus, et 16. juuli 2015. aasta kohtuotsuse CHEZ Razpredelenie Bulgaria (C-83/14, EU:C:2015:480) punktist 60 nähtuvalt on direktiivi 2000/43 artiklis 1 ja artikli 2 lõikes 1 kasutatud mõiste „diskrimineerimine etnilise päritolu alusel“ kohaldatav olenemata sellest, kas meede puudutab teatava etnilise päritoluga inimesi või inimesi, kes sellise päritoluta kannatavad koos eelnimetatud isikutega konkreetselt ebasoodsama olukorra all, mis tuleneb sellest meetmest.

24 Kolmandaks, kui vastus sellele on jaatav, siis kerkib nimetatud kohtu meelest üles küsimus, kas hariduspoliitika eesmärk, mis on Buceriuse õigusteaduse programmil ning mis ei ole seotud diskrimineerivate kriteeriumidega, on objektiivne põhjendus direktiivi 2000/43 artikli 2 lõike 2 punkti b tähenduses.

25 Avaliku konkursi korraldamise kohta avaldatud teate sisu kohaselt on Buceriuse õigusteaduse programmi eesmärk vahendada isikutele, kes on lõpetanud õigusalased ülikooliõpingud Saksamaal silmapaistvate tulemustega, teadusuuringute või õpingute toetamise kaudu välismaal teadmisi välisriikide õigussüsteemide kohta, välismaal saadud kogemust ja keelteoskust. See eesmärk ei ole seotud ühegi diskrimineeriva kriteeriumiga, mistõttu ei pea eelotsusetaotluse esitanud kohus sihtasutuse praktikat kaudseks diskrimineerimiseks.

26 Neil asjaoludel otsustas Bundesgerichtshof (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas olukord, kus registreeritud ühing annab stipendiume, millega toetatakse teadusuuringuid või ülikooliõpinguid välismaal, kuulub mõiste „haridus“ alla direktiivi [2000/43] artikli 3 lõike 1 punkti g tähenduses?

2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav:

Kas olukord, kus esimeses küsimuses nimetatud stipendiumidele kandideerimine seab tingimuseks, et Saksamaal oleks sooritatud õigusteaduse esimene riigieksam, kujutab endast taotleja kaudset diskrimineerimist direktiivi [2000/43] artikli 2 lõike 2 punkti b tähenduses, kui taotleja, kes on Euroopa Liidu kodanik, on küll omandanud võrreldava kõrghariduse riigis, mis ei kuulu Euroopa Liidu liikmesriikide hulka, ilma et kõrghariduse omandamise koha valik oleks seotud taotleja etnilise päritoluga, kuid tal oli siiski Saksamaal asuva elukoha ja saksa keele ladusa valdamise tõttu võimalus samamoodi kui Saksa kodanikul sooritada pärast õigusalase kõrghariduse omandamist Saksamaal õigusteaduse esimene riigieksam?

Kas vastus on seejuures teistsugune juhul, kui stipendiumiprogrammiga, mis ei ole seotud diskrimineerivate tunnustega, järgitakse eesmärki vahendada isikutele, kes on Saksamaal omandanud õigusalase kõrghariduse, teadusuuringute või ülikooliõpingute toetamise kaudu välismaal teadmisi välisriikide õigussüsteemide kohta, välismaal saadud kogemust ja keelteoskust?“

## Eelotsuse küsimuste analüüs

### *Esimene küsimus*

27 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtul selgitada, kas direktiivi 2000/43 artikli 3 lõike 1 punkti g tuleb tõlgendada nii, et eraõigusliku sihtasutuse poolt stipendiumide andmine, millega toetatakse teadusuuringuid või ülikooliõpinguid välismaal, kuulub mõiste „haridus“ alla selle sätte tähenduses.

28 Kõigepealt olgu märgitud, et Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust selgub, et Buceriuse õigusteaduse programmi põhieesmärk on hõlbustada juurdepääsu õigusalastele teadusuuringutele või ülikooliõpingutele välismaal seeläbi, et osalejatele makstakse kuustipendiumi 1000 eurot või kui õpingud toimuvad Suurbritannias või USAs, siis 1500 eurot, ühekordset alustamistoetust 500 eurot, sõidukulude hüvitist ning toetust õppemaksu tasumiseks kuni 12 500 eurot, kusjuures õppemaks hüvitatakse täielikult kuni 5000 euro ulatuses ja üle selle 50% ulatuses.

29 Järelikult on vaja kontrollida, kas mõiste „haridus“ direktiivi 2000/43 artikli 3 lõike 1 punkti g tähenduses hõlmab juurdepääsu haridusele ning kui jah, siis kas sellised stipendiumid nagu need, mida antakse Buceriuse õigusteaduse programmi raames, võivad selle mõistega hõlmatud olla.

30 Seoses sellega olgu meenutatud, et kuna direktiivis 2000/43 puudub mõiste „haridus“ määratlus, tuleb selle sõna tähenduse ja ulatuse kindlaksmääramisel vastavalt Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikale lähtuda selle tähendusest igapäevakeeles, võttes arvesse sõna kasutamise konteksti ja nende sätete eesmärke, mille osaks see on (vt analoogia alusel 3. septembri 2014. aasta kohtuotsus Deckmyn ja Vrijheidsfonds, C-201/13, EU:C:2014:2132, punkt 19 ja seal viidatud kohtupraktika).

31 Esiteks, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktides 22 ja 23 märkis, tähendab „haridus“ tavakeeles protsessi, millega antakse edasi või omandatakse eelkõige teavet, teadmisi, arusaamu, hoiakuid, väärtusi, oskusi, pädevusi ja käitumismustreid.

32 Kuigi mõiste „haridus“ tavakeeles kahtlemata hõlmab õigusalaseid teadusuuringuid ja ülikooliõpinguid, millele juurdepääsu hõlbustamine on Buceriuse õigusteaduse programmi eesmärk, ei hõlma see mõiste kui niisugune esmapilgul siiski juurdepääsu haridusele ega selliste rahaliste toetuste andmist, nagu on kõne all põhikohtuasjas.

33 Teiseks, mis puudutab mõiste „haridus“ kasutamise õiguslikku konteksti, siis olgu märgitud, et seda mõistet on kasutatud direktiivi 2000/43 artiklis 3. Nimetatud artikkel käsitleb direktiivi reguleerimisala ning vastavalt direktiivi artiklile 1 on selle direktiivi eesmärk kehtestada raamistik rassilise või etnilise päritolu alusel diskrimineerimise vastu võitlemiseks, et tagada võrdse kohtlemise põhimõtte kohaldamine liikmesriikides.

34 Kolmandaks, direktiivi põhjenduses 16 on direktiiviga taotletavate eesmärkide kohta märgitud, et tähtis on kaitsta kõiki füüsilisi isikuid rassilisel ja etnilisel päritolul põhineva diskrimineerimise eest.

35 Mis puudutab konkreetsemalt direktiivi 2000/43 esemelist kohaldamisala, siis selle kohta ilmneb direktiivi põhjendusest 12, et demokraatliku ja tolerantse ühiskonna arengu tagamiseks, mis lubaks ühiskonnaelus osaleda kõikidel isikutel sõltumata nende rassilisest või etnilisest päritolust, peaks rassilisel ja etnilisel päritolul põhineva diskrimineerimise suhtes võetavad erimeetmed ulatuma kaugemale selle direktiivi artikli 3 lõikes 1 nimetatud valdkondadest (12. mai 2011. aasta kohtuotsus Runevič-Vardyn ja Wardyn, C-391/09, EU:C:2011:291, punkt 41, ning 16. juuli 2015. aasta kohtuotsus CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, punkt 40).

36 Euroopa Kohus on juba otsustanud, et arvestades direktiivi 2000/43 eesmärki ja sellega kaitstavate õiguste laadi ning asjaolu, et see direktiiv ei ole muud kui võrdsuse põhimõtte – mis on üks liidu õiguse üldpõhimõtetest ja mida on tunnustatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 21 – väljendus kõnealuses valdkonnas, ei saa selle direktiivi kohaldamisala järelikult määratleda kitsalt (12. mai 2011. aasta kohtuotsus Runevič-Vardyn ja Wardyn, C-391/09, EU:C:2011:291, punkt 43, ning 16. juuli 2015. aasta kohtuotsus CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, punkt 42).

37 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktides 32 ja 34 märkis, eeldab direktiivi 2000/43 artikli 3 lõike 1 punkti g tähenduses mõiste „haridus“ teleoloogiline tõlgendus esiteks seda, et juurdepääsu haridusele peetakse selle mõiste oluliseks aspektiks, sest haridust ei saa eksisteerida ilma juurdepääsuta sellele, ning direktiivi eesmärki võidelda haridusega seotud diskrimineerimise vastu ei ole võimalik saavutada, kui haridusele juurdepääsu staadiumis lubatakse diskrimineerimist.

38 Teiseks tuleb teadusuuringus või haridusprogrammis osalemisega seotud kulusid pidada haridusele juurdepääsu aspektiks, mis on niisiis mõistega „haridus“ hõlmatud, sest osalemiseks vajalike rahaliste vahendite kättesaadavusest võib sõltuda juurdepääs neile uuringutele või programmidele.

39 Järelikult tuleb asuda seisukohale, et rahalised toetused stipendiumi kujul kuuluvad mõiste „haridus“ alla direktiivi 2000/43 artikli 3 lõike 1 punkti g tähenduses, kui on olemas piisavalt tihe seos rahaliste toetuste ja teadusuuringus või haridusprogrammis – mis ise kuuluvad selle mõiste alla – osalemise vahel. Nii on see eeskätt juhul, kui rahalised toetused on seotud potentsiaalsete taotlejate osalemisega sellises uuringus või programmis, kui rahaliste toetuste eesmärk on kõrvaldada võimalikud rahalised osalemistakistused täielikult või osaliselt ning kui rahalised toetused on selle eesmärgi saavutamiseks sobivad.

40 Põhikohtuasjas käsitletavate stipendiumide puhul tundub see nii olevat – seda peab aga kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus –, sest need stipendiumid ilmselt kõrvaldavad täielikult või osaliselt rahalised takistused osalemisele õigusalastes teadusuuringutes või ülikooliõpingutes välismaal, võimaldades taotlejatel kanda välismaale reisimisest tingitud suuremaid sõidu- ja elamiskulusid ning maksta teadusuuringute või õpingutega seotud registreerimistasusid.

41 Vastupidi sellele, mida väidavad sihtasutus ja Saksamaa valitsus, ei kummuta seda tõdemust ei direktiivi 2000/43 artikli 3 lõike 1 punkti g tekkeloost tuletatud kaalutlused ega selle sätte ülesehitus.

42 Esiteks, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 43 märkis, ei nähtu direktiivi 2000/43 artikli 3 lõike 1 punkti g tekkeloost üheselt, et direktiivi aluseks olnud komisjoni algses ettepanekus sisaldunud sõnade „samal ajal täiel määral respekteerides liikmesriikide vastutust õpetuse sisu ja haridussüsteemide korralduse eest ning nende kultuurilist ja keelelist mitmekesisust“ väljajätmine seadusandliku menetluse käigus oleks olnud tingitud liidu seadusandja tahtest kitsendada selle sätte kohaldamisala.

43 Teiseks, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktides 44 ja 45 märkis, ei muuda asjaolu, et direktiivi 2000/43 artikli 3 lõikes 1 on enamiku seal loetletud mõistete kohaldamisala täiendavate elementidega piiritletud, ega asjaolu, et kutseõpet on direktiivi artikli 3 lõike 1 punktis b sõnaselgelt mainitud, kohustuslikuks tõlgendada direktiivi artikli 3 lõike 1 punkti g tähenduses mõistet „haridus“ kitsalt, mis läheks vastuollu direktiivi eesmärkidega, mida on meenutatud käesoleva otsuse punktides 34–36.

44 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi 2000/43 artikli 3 lõike 1 punkti g tuleb tõlgendada nii, et eraõigusliku sihtasutuse poolt stipendiumide andmine, millega toetatakse teadusuuringuid või ülikooliõpinguid välismaal, kuulub mõiste „haridus“ alla selle sätte tähenduses, kui on olemas piisavalt tihe seos antud rahaliste toetuste ja teadusuuringutes või õpingutes – mis ise kuuluvad selle mõiste alla – osalemise vahel. Nii on see eeskätt juhul, kui

rahalised toetused on seotud potentsiaalsete taotlejate osalemisega sellises uuringus või programmis, kui rahaliste toetuste eesmärk on kõrvaldada võimalikud rahalised osalemistakistused täielikult või osaliselt ning kui rahalised toetused on selle eesmärgi saavutamiseks sobivad.

### *Teine küsimus*

45 Teise küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2000/43 artikli 2 lõike 2 punkti b tuleb tõlgendada nii, et asjaolu, et liikmesriigis asutatud eraõiguslik sihtasutus annab välismaal õigusalaste teadusuuringute või õpingute toetamiseks stipendiume üksnes taotlejatele, kes on selles liikmesriigis sooritanud põhikohtuasjas käsitletava eksamiga sarnase õigusteaduse eksami, on selle sätte tähenduses kaudne diskrimineerimise rassilise või etnilise päritolu alusel.

46 Nimetatud artikli kohaselt peetakse kaudseks diskrimineerimiseks seda, kui ilmselt neutraalne säte, kriteerium või tava seab isikud rassilise või etnilise päritolu alusel teistega võrreldes ebasoodsamasse olukorda, välja arvatud juhul, kui kõnealune säte, kriteerium või tava on objektiivselt põhjendatud seadusliku eesmärgiga ja selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud.

47 Nimetatud sättes kasutatud mõistet „ebasoodsam olukord“ tuleb tõlgendada nii, et see tähendab, et vaidlusaluse sätte, kriteeriumi või tava tõttu on ebasoodsamas olukorras eeskätt teatud rassilist või etnilist päritolu isikud (vt selle kohta 16. juuli 2015. aasta kohtuotsus CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, punkt 100, ja 6. aprilli 2017. aasta kohtuotsus Jyske Finans, C-668/15, EU:C:2017:278, punkt 27).

48 Kõnealune mõiste on järelikult kohaldatav üksnes siis, kui väidetavalt diskrimineeriv meede seab konkreetselt ühe etnilise päritoluga isikud ebasoodsamasse olukorda. Lisaks ei saa ebasoodsama kohtlemise esinemist tuvastada üldisel ja abstraktsel viisil, vaid konkreetselt vastavalt asjaomasele sooduskohtlemisele (6. aprilli 2017. aasta kohtuotsus Jyske Finans, C-668/15, EU:C:2017:278, punktid 31 ja 32).

49 Käesolevas asjas ei ole vaidlust selle üle, et rühm, keda sihtasutus kohtleb põhikohtuasjas käsitletavate stipendiumide andmisel soodsamalt, koosneb isikutest, kes vastavad õigusteaduse esimese riigieksami sooritamise tingimusele, samas kui ebasoodsamalt koheldud rühma kuuluvad kõik isikud, kes sellele tingimusele ei vasta.

50 Tuleb tõdeda, et sarnaselt asjaoludega kohtuasjas, milles tehti 6. aprilli 2017. aasta kohtuotsus Jyske Finans (C-668/15, EU:C:2017:278), ei ole Euroopa Kohtu käsutuses oleva toimiku materjalide põhjal võimalik järeldada, et teatud etnilist päritolu isikuid mõjutaks kõnealune esimese riigieksami sooritamise tingimus rohkem kui mõnda teist etnilist päritolu isikuid.

51 Seetõttu on kaudne diskrimineerimine niisuguse tingimuse põhjal igal juhul välistatud.

52 Sellest järeldub, et teisele küsimusele tuleb vastata, et direktiivi 2000/43 artikli 2 lõike 2 punkti b tuleb tõlgendada nii, et asjaolu, et liikmesriigis asutatud eraõiguslik sihtasutus annab välismaal õigusalaste teadusuuringute või õpingute toetamiseks stipendiume üksnes taotlejatele, kes on selles liikmesriigis sooritanud põhikohtuasjas käsitletava eksamiga sarnase õigusteaduse eksami, ei ole selle sätte tähenduses kaudne diskrimineerimise rassilise või etnilise päritolu alusel.

## Kohtukulud

53 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

1. **Nõukogu 29. juuni 2000. aasta direktiivi 2000/43/EÜ, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõte sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust, artikli 3 lõike 1 punkti g tuleb tõlgendada nii, et eraõigusliku sihtasutuse poolt stipendiumide andmine, millega toetatakse teadusuuringuid või ülikooliõpinguid välismaal, kuulub mõiste „haridus“ alla selle sätte tähenduses, kui on olemas piisavalt tihe seos antud rahaliste toetuste ja teadusuuringutes või õpingutes – mis ise kuuluvad selle mõiste alla – osalemise vahel. Nii on see eeskätt juhul, kui rahalised toetused on seotud potentsiaalsete taotlejate osalemisega sellises uuringus või programmis, kui rahaliste toetuste eesmärk on kõrvaldada võimalikud rahalised osalemistakistused täielikult või osaliselt ning kui rahalised toetused on selle eesmärgi saavutamiseks sobivad.**

2. **Direktiivi 2000/43 artikli 2 lõike 2 punkti b tuleb tõlgendada nii, et asjaolu, et liikmesriigis asutatud eraõiguslik sihtasutus annab välismaal õigusalaste teadusuuringute või õpingute toetamiseks stipendiume üksnes taotlejatele, kes on selles liikmesriigis sooritanud põhikohtuasjas käsitletava eksamiga sarnase õigusteaduse eksami, ei ole selle sätte tähenduses kaudne diskrimineerimise rassilise või etnilise päritolu alusel.**

Allkirjad